

RODINA V PRŮBĚHU 20. STOLETÍ

FAMILY DURING THE 20TH CENTURY

Kamil Janiš¹, Zdeňka Římovská²

Abstrakt

Rodina a následně i společnost, se v průběhu minulého a v počátcích tohoto století výrazně proměňují. Všechny uvedené změny je nutno citlivě vnímat. Společnost si bude muset v blízké budoucnosti zvyknout na možné alternativní způsoby nejen vzájemného soužití a naučit se je v plné míře tolerovat, ale i moderní technologie, postoj k rodině, dětem, osobním životním hodnotám apod. Cílem příspěvku je seznámit s charakteristikami jednotlivých generací a nastínit některé možné cesty a úvahy, nad dalším vnímáním pojmu rodina.

Klíčová slova

rodina, společnost, generace, charakteristika, technologie

Abstract

The family, and consequently society, has changed significantly during the last and early stages of this century. All these changes must be sensitively perceived. In the near future, society will have to get used to possible alternative ways of not only mutual coexistence and learn to fully tolerate them, but also modern technologies, attitude to family, children, personal life values, etc. The aim of the paper is to familiarize with the characteristics of individual generations and to outline some possible ways and considerations over the further perception of the concept of family.

Keywords

family, society, generation, characteristics, technology

¹ Ústav pedagogických a psychologických věd, Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

² Ústav lékařských zdravotnických studií, Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

ÚVOD

V průběhu staletí představovala rodina určitou sociální jistotu pro své členy, ale také představovala základní stavební kámen dobové společnosti. Vedle celé řady funkcí, které v průběhu historie rodina naplňovala, bylo jedním z hlavních motivů zajistit legitimní zabezpečení následovnictví, vyřešení vztahu k dětem, ke stávajícímu majetku apod.

Jednou z podmínek vzniku rodiny je uzavření manželství. V podstatě až do počátku minulého století byly tolerovány sňatky pouze v kostele, čímž si většina mimomanželských dětí od počátku svého života nesla s sebou výrazné stigma a musela se potýkat s nepřízní nejen svého osudu, ale v mnoha směrech i svého okolí. K tomu v novém 21. století přistupuje i další proměnná, kterou představují homoparentální rodiny a osoby žijící v registrovaném partnerském vztahu. Dá se reálně předpokládat, že právě tyto skupiny budou postupně procentuálně ve společnosti narůstat, stejně tak jako i počet svobodných matek.

Pohled na rodinu je v současné době především vnímám z pozice právní, od které se odvíjí celá řada dalších souvislostí. Velice důležité je sice vymezení samotného sociálního útvaru (instituce) zvaného rodina, ale mnohdy se opomíjí cesta dospívajících k uzavření manželství a případného rodičovství. Ještě je zapotřebí si uvědomit, že vše se odehrává na pozadí konfrontace převládajících názorů konkrétní generace, které se naprosto přirozeně promítají v jednom bodě, a to zejména v prostředí rodiny.

Je zřejmé, že pohled na rodinu si každá generace vymezuje sama, byť v intencích dobových zákonů, ale má také vlastní představu, a to proto, že i ona sama preferuje určité hodnoty, má rozličné motivace, očekávání, jak se prosadí v dané době na trhu práce i v prostředí společnosti, a jaký zaujme vztah ke starší (předchozí) generaci. Po celý život si s sebou nosíme zkušenosti z vlastní rodiny a kombinujeme s představou vlastní rodiny, a to na pozadí svého partnera/ky, která/ý si přináší obdobné zkušenosti ze své původní rodiny.

Vnímání rodiny výrazně ovlivňuje i představa mladé generace o poslání, funkci a náplni, i smyslu právě oné dané sociální instituce, představované rodinou. Přesněji bychom měli uvažovat o partnerském soužití, protože takové seskupení, podle názoru autora, bude v poslední době převažovat.

Charakteristiky jednotlivých generací ve 20. století

V průběhu minulého století se pár odborníků z řad demografů a sociologů soustředilo na možnost, zda by nešlo jednotlivé generace od sebe začít odlišovat podle určitých společných znaků.

Demografové William Strauss a Neil Howe se pokusili charakterizovat jednotlivé věkové generace, a to včetně typických znaků. Pokus o kategorizaci se může stát určitým základem pro vymezení předpokladů pro představu dané generace o rodině, její funkci, poslání apod. To znamená, že každá generace má svou charakteristiku, preferuje určité hodnoty, ale také se určitými znaky odlišuje od předchozích generací.

Z hlediska věkového nelze jednoznačně určit interval, který danou generaci vymezuje. Z toho vyplývá, že aktuální věk je nutno chápat vysloveně jen jako orientační.

ZTRACENÁ GENERACE (1901–1920/1924)

Jedna z prvních generací, která se projevila na počátku 20. století, se označuje jako tzv. **ztracená generace** (angl. Greatest Generation), a to po tzv. dlouhém 19. století. Jedná se o jedince, kteří se narodili na počátku minulého století, a to především na pozadí blížícího se světového konfliktu. To znamená, že zmiňovaná generace zažila plnou měrou první světovou válku, a to se všemi dopady především na mladou populaci, která se chystala na vstup do života, připravovala se založit vlastní rodiny atd. Vedle úbytku mužů, a to z důvodu války, (případně válečným zraněním byli odkázáni na pomoc druhých), se ženy musely ve větší míře přesunout do pracovního prostředí, tzn. do továren a zemědělství. Určitou „náplastí“ bylo postupné získávání volebního práva, začaly výrazně vstupovat do politiky a začaly se prosazovat v pozicích, které byly dříve výhradně obsazené muži.

Absence potencionálních manželů (ženichů) sváděla k trendu poohlížet se po mužích v mladších věkových kategoriích, ale také hledání uspokojení jinde. V případě, že se jednalo o matky s dětmi, pak jedno z možných řešení spočívalo především v prostituci, kde hledaly povětšinou i dostatek finančních prostředků na zabezpečení rodiny.

V rovině přípravy na manželství zde stále působil nezanedbatelný vliv církve, která se všemožně snažila zajistit trvalost manželského svazku (tuto skutečnost však nelze posuzovat negativně).

Na druhé straně ve společnosti doznívá dřívější a dosud přetrvávající určitá „pseudopruderie“, (dvoji) morálka. Mužům při získávání sexuálních zkušeností bylo téměř vše povoleno, případně tolerováno. Naopak u žen se předpokládala pohlavní čistota a nezkoušenost. Ve své podstatě muži získávali své první zkušenosti v nevěstincích nebo na ulici, v případě válečných tažení i sexuální zkušenosti v týlu válečných událostí, v mnoha případech i znásilňováním žen na obsazených územích. Zvláštní kapitolu zde představuje bigamie u československých legionářů, zejména v rámci tažení v Rusku. Všechny uvedené aktivity zvyšovaly šanci „získat“, s velkou pravděpodobností, některou z dobově rozšířených pohlavně přenosnou nemoc (nejčastěji kapavku a syfilis). Při pozdějším navázání tzv. vážné známosti, došlo k samozřejmému přenosu pohlavní nemoci na relativně pohlavně čistou manželku, a to se všemi dopady na její zdravotní stav.

Přesto se vzniklé rodiny, jako celek, vyznačovaly velkou stabilitou, přičemž rozvodovost, respektive rozpad stabilizované rodiny byl spíše výjimkou. Svou roli zde sehrávalo také veřejné mínění, které obzvláště na vesnici bylo velice silné.

TICHÁ GENERACE (1925–1945)

Tzv. **tichá generace** (angl. Silent Generation), která zahrnuje jedince narozené v období od 20. let minulého století do konce druhé světové války, se v podstatě jednalo o první generaci, která byla početně menší než generace předchozí. Důvodem byly demografické dopady druhé světové války.

Z hlediska vztahových se uplatňovalo stále vyzdvihování pojmu rodina, ale také zároveň v důsledku hospodářské krize dochází k nejistotě rodinu uživit. Přesto se plně uplatňoval tradiční (konzervativní) model manželského soužití, kdy úkolem muže, bylo vydělávat peníze a po hmotné stránce zabezpečit rodinu, žena se starala o domácnost a věnovala se péči o děti a současně „poslouchala“ manžela. Muž měl rozhodující slovo při výchově dětí a stejně tak při výběru budoucího partnera/ky svého dítěte. Uvedený model je blízký patriarchálnímu vedení rodiny.

Rozvody manželství byly jen ojedinělé. Ty se v Československu uzákonily až v roce 1950. Do daného roku byly v podstatě dvě alternativy rozvodu, a to od stolu a lože, tzn., že manželé spolu nežili, ale manželství platilo i nadále. Druhou formou byla rozluka, kdy podmínkou k rozvodu bylo například cizoložství, nepodmíněné odsouzení odnětí svobody na 3 a více let, případně duševní nemoc.

Objevuje se také myšlenka tzv. **volné lásky**, kterou celá řada představitelů propaguje a sama uplatňuje. Velké rozšíření volného soužití se objevuje v bývalém Sovětském svazu už v období před druhou světovou válkou.

Ve svém díle Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu uvedl Engels: „*Byla-li monogamie ze všech známých manželských forem jedinou, v nichž se vyvíjela moderní pohlavní láska, neznamena to, že se v ní vyvíjela výlučně nebo aspoň převážně v podobě vzájemné lásky mezi manžely. Vylučuje to celá povaha monogamie založená na svrchovanosti muže. U všech historicky činných tříd je manželství věcí smlouvy uzavřené mezi rodiči. A první historická forma pohlavní lásky jako vášně, připadla v úděl každé lidské bytosti (aspoň ve vyšších třídách), a jako vyšší formy pohlavního pudu, tato první forma, rytířská láska středověku, nebyla nějakým způsobem láskou manželskou. Ba právě naopak*“. Jak dále Engels (1949) uvádí, je zde na prvním místě cizoložství. Velice lakonicky řečeno, je zde uvedeno, že manželství je jistý druh prostituce. Tyto i podobné myšlenky byly velice blízké propagátorům tzv. volné lásky, která se zcela opírala o svobodnou volbu při pohlavním aktu na základě lásky. Byla to snaha a útok na instituci manželství, ale také boj za pohlavní rovnoprávnost žen. Propagátoři myšlenky volné lásky šli ještě dál. Přikládali argumenty opravňující ženu k nevěře, k rozvodu a odejití za „hlasem svého srdce“. Příznačně celou problematiku charakterizuje Ch. Albert (1910). Myšlenka volné lásky měla své obhájce hluboko ve středověku, kdy např. Juan Ruiz (asi 1283 – asi 1350, znám spíše jako Arcikněz Hitský) napsal dílo „*Kniha o pravé lásce*“, kde právě prosazuje a opěvuje volnou lásku. V době sepisování svého velice zajímavého čtení zrovna pobýval ve vězení, kde mohla sexuální zdrženlivost být podnětem k daným názorům.

Myšlenky volné lásky nacházely své stoupence především v řadách protagonistů nových uměleckých směrů, ale i u mladých revolucionářů z řad radikálů. Myšlenky volné lásky proklamovaly, že „*volná láska není jen volnost uzavíratí pohlavní spojení mimo vší formalitu, beze všeho počmáraného papíru a stejně je zrušovat*“. V mnoha směrech se uvedené názory uplatňují i dnes u partnerských svazků, pro které sňatek představuje významný stupeň formálnosti.

GENERACE BABY BOOMERS (v překladu generace populační exploze, 1946–1964)

Jedná se o generaci, která se narodila do poválečného prostředí, ale také se jednalo o generaci, která se objevila v období obrovské prosperity, v období nadšení z dosažené svobody a míru. V českém (československém prostředí) se obdobně, jako v dalších zemích tzv. komunistického bloku, jednalo o budovatelské nadšení. Výrazně se projevil nárůst porodnosti a tím i následující podíl mladé generace na celospolečenském klimatu. Současně se však projevuje i celá řada požadavků této nastupující generace, a to na bydlení, kulturní vyžití, možnosti svobodného cestování, a s tím souvisí stěhování do míst vhodných pro nový životní styl.

V té době se stát pokouší ovlivňovat výchovu dětí, zejména pak v rámci tzv. volného času a téměř povinnou účastí dětí a následně i mládeže v rámci jednotné organizace (Pionýr a svaz mládeže). Současně dochází i výraznému zapojení žen do pracovního procesu, tzn. ekonomická aktivita. Tím také dochází ze strany státu k pomoci ženám prostřednictvím umístění dětí do jeslí a mateřských škol a nepřímo tak k jednotnému výchovnému působení.

Zajímavým momentem je „pragmatické“ těhotenství, které v období okupace českého prostředí sloužilo jako prostředek před nuceným nasazením v Říši.

Souběžně, s uvolňováním přístupu k sexuálnímu chování se objevují na scéně vědecké poznatky z dané oblasti, které otevírají pole nejen k široké oblasti bádání, ale i nový pohled na úlohu sexu v životě člověka.

V roce 1948 vychází Kinseyho kniha „*Sexuální chování mužů*“ a v roce 1953 kniha „*Sexuální chování žen*“, která působila jak „výbuch atomové bomby“. V každém případě, obě vydané publikace, vyvolaly myšlenkovou revoluci v nazírání na sexuální aktivity a chování, neboť na vědeckých základech otřáslly všemi tabu, která v tehdejší společnosti panovala. Její dopad byl přirozeně i pohledem na chování v prostředí rodiny.

Například každá čtvrtá žena přiznala mimomanželský pohlavní styk, každá pátá se přiznává, že byla v mládí pohlavně zneužita, že orální sex běžně provozuje 47 % párů, masturbaci alespoň jednou v dosavadním životě praktikovalo 92 % mužů a 62 % žen, spokojenější se sexem po svatbě jsou ženy, které před svatbou masturbovaly, sadomasochistické sklony má 12 % žen a 22 % mužů, přičemž 55 % žen a 50 % mužů považuje kousání za vzrušující apod. Kinsey hlásal toleranci k rozličným projevům, jako k masturbaci, orálnímu sexu apod.

Obdobnou myšlenkovou revoluci, obdobné publikování výše zmíněných knih, představovalo v předchozím století (podle Foucault, 1999, s. 35–36) první odkazy na potřebu zabývat se dětskou sexualitou. Tím se začíná otevírat široké pole zájmu v rovině školství.

V minulém století se ještě odehrály dvě revoluce, a to ve vztahu k pohlavně přenosným nemocem a k ovlivňování vlastní reprodukce. Z tohoto úhlu pohledu můžeme rozeznávat dvě tzv. sexuální revoluce.

Za **první sexuální revoluci** se považuje objev (28. 9. 1928) penicilinu Alexandrem Flemingem (1881–1955), kterým se našel prostředek k léčení dvou pohlavně přenosných nemocí, a to kapavky a příjice.

Za **druhou sexuální revoluci** stál objev hormonální antikoncepce (1957 pilulka Enovid), která přispěla k regulování vlastní reprodukce, tzn. nezávislost žen na partnerovi. Poprvé v historii došlo k umožnění, aby v sexuálním chování převládala funkce rekreační nad funkcí prokreační, (tzv. funkci reprodukční).

Oba, výše uvedené objevy, nevnesly do instituce rodiny a její stability klid, ba naopak.

Celá 60. léta 20. století se nesla ve znamení sexuální „svobody“. Především v USA (ale i jinde ve světě) se rodilo velké množství dětí, které neznaly svého biologického otce. Šlo o důsledek celosvětově rozšířeného hnutí **hippies**. Jednou ze základních tezí daného hnutí bylo nalezení osobní svobody, dokonalé soužití s přírodou apod. Vyznavači žili velice skromně, v míru a v lásce, odmítali omezení v počtu sexuálních partnerů atd. To vše se odehrávalo na pozadí konzumace alkoholu a drog.

Autoritativní role otců vzala částečně za své. Navíc výrazně narůstala zaměstnanost žen i snaha o využívání volného času všech členů rodiny. Se zvýšením společenských kontaktů také docházelo k významnějšímu podílu nechtěného těhotenství a rozvodu (rozpadu) rodin.

GENERACE X (1965–1980)

Uvedená generace vstupovala na scénu v letech, kdy přestaly končit, respektive doznívají, finanční, rodinné i společenské jistoty. Mnozí rodiče, zejména matky, pracovaly, a to za účelem udržet si stávající pracovní pozici, zlepšení ekonomické situace rodiny, navíc se prosazovala spíše tendence k individualismu a celkově k pesimismu. Jak uvádí Sullerotová (1998, převzato Kraus, 2014, s. 120), dochází také k poklesu porodnosti. Ze strany státu dochází k zajímavým nabídkám mladým novomanželům. Výrazně klesá věk uzavírání sňatků (u žen lehce nad hranici 20 let, u mužů se jedná o věk nepatrně vyšší). (Tyto demografické výkyvy se následně později promítnou do oblasti školství, s čímž se školství „potýká“ i v současnosti.). Vydělávání peněz je poměrně výrazná hodnota. Začíná se také prvně objevovat syndrom vyhoření.

Do představ o vlastní rodině se začíná projevovat individuální přístup, který má opačný trend k dříve proklamovanému kolektivismu, resp. skupinovému (týmovému) přístupu.

Podle Becka (převzato Kraus, 2014, s. 121) *„základní charakteristikou a současně problémem rodiny začala být kolize mezi láskou, rodinou a osobní svobodou. Současnou společností nazývá rizikovou a tvrdí, že stávající model tržní modernity, předpokládá společnost bez rodiny a dětí. Jedinec potřebuje být volný, nezávislý, aby mohl vyhovět všem požadavkům. Moderní společnost je společností jedinců a nikoliv rodin, a proto tvrzení, že rodina je základní buňkou společností, přestává být validní“*.

To ve své podstatě znamená, že samotná rodina nepředstavuje v jejich představách zásadní prioritu. Mnohem důležitější je spokojenost v partnerském soužití. Při prvním vztahovém problému dochází k rozpadu vztahu. Na druhé straně však postupně narůstá (Sullerotová, 1998, převzato Kraus, 2014, s. 121) *„důvěra v rodinu a v ceně stoupá věrnost“*.

Současně se jedná o generaci, která vyrůstala v prostředí začínajících moderních technologií, objevují se první počítače. Významnou životní hodnotou je finanční odměna a společenská prestiž, zejména v oblasti politické angažovanosti.

V systému hodnot „ztrácí“ na významu i hodnota rodiny. Mnoho členů generace pochází z rozvedených rodin. Začíná se rozvíjet „manželské a předmanželské poradenství“. V oblasti výchovy se začíná prosazovat výchova k partnerství a rodičovství. Postupně se zvyšuje věk snoubenců i věk, kdy dochází k narození prvního dítěte. V českém prostředí došlo k tomu, že k narození dětí dochází mezi 21 a 24 rokem života. Dalším znakem, který má a bude mít dopad na trvalost rodiny je vysoká zaměstnanost žen. Snaha zvýšit počty dětí byla ze strany společnosti podpořena zvýšením rodinných přídavků na dítě. Podle Sullerotové (1998, s. 35) stoupl počet narozených dětí z 213 800 v roce 1968 na 292 000 v roce 1974.

Předmanželský pohlavní styk se stává ve společnosti poměrně tolerovanou normou. Ve svých dopadech dochází k výraznému nárůstu počtu svobodných matek, které již nebyly společností odsuzovány, stejně tak, jako i jejich děti. Sociální podmínky byly k takovým matkám poměrně příznivě nakloněny. Přesto naše republika patřila ve své době k zemím s nejnižším počtem svobodných matek (opakem byla např. bývalá NDR – Německá demokratická republika). V 80. letech minulého století dochází také k výraznému nárůstu umělého přerušení těhotenství, a to i přes frustrující účast žen před interrupčními komisemi (působily zde od 50. let minulého století a jejich posláním bylo rozhodnout, zda se těhotenství vůbec přeruší, nebo naopak matka bude nucena dítě donosit). Ke zrušení komisí došlo na základě příslušného zákona až v roce 1986.

GENERACE Y (1981 až 1999)

Generace Y (někdy se označují jako **mileniálové**, označení je odvozeno z angl. milenials. Jedná o generaci, která začala vyrůstat v prostředí globalizující se společnosti s významnou náklonností k využívání moderních komunikačních technologií, ale také výrazně zaměřenou na konzumní způsob života.

V současné době jim je mezi 20 a 40 lety. Navenek mohou působit arogantně, nezodpovědně, do jisté míry i rozmazleně (vyznavači mamahotelu, ale také „jájinkové“ apod.).

Vzhledem k tomu, že nemají šanci na získání vlastního bydlení, jen náročně hledají cestu k vlastnímu osamostatnění.

Zástupci se vyznačují rychlým životním stylem, vysokými a mnohdy i přehnanými ambicemi a velkým pracovním vyčerpáním, který se v praxi projevuje často několika souběžnými pracovními poměry (i v podobě brigád a nárazových aktivit). Mezi jejich prioritní zájmy patří získat spoustu finančních prostředků s minimálním vypětím sil, které chtějí věnovat na své zájmy a koníčky. K oblíbeným aktivitám patří cestování.

Jsou schopni řešit složité situace, a to mnohdy neotřelými postupy. V některých případech mají nereálné požadavky na vlastní finanční ohodnocení. Doprovodným znakem je časová zaneprázdněnost, kdy „nestihají“, na nic nemají čas (to se týká i partnerských vztahů).

Významným pozitivním znakem je tolerance v mnoha oblastech, mimo jiné, i v oblasti respektování sexuálních menšin (LGBT).

V oblasti partnerského soužití dávají přednost soužití „na hromádce“, bez zjevné potřeby uzavření sňatku a tím i legalizaci vztahu. Ve vztahu se stále častěji objevují děti (vlastní, případně jen jednoho partnera). Počet dětí narozených mimo manželství se pohybuje v hodnotách přesahující 30 %. Manželství, jako hodnota, není na vysokém stupni žebříčku hodnot, stejně tak není problém daný partnerský svazek „rozpustit“. Jak již bylo uvedeno, neradi se váží na druhou osobu, ale současně mají problémy navazovat nové vztahy. Vyhledávání „ideálních“ partnerů přenechávají na různých agenturách, mnohdy i medializovaných, využívají možností, které nabízejí seznamky v internetovém prostředí. Po roce 1989 dochází k celé řadě negativních jevů v partnerském a manželském soužití, zejména pak nárůst a střídání partnerů (např. také polyamorie), rozvodovost, rození dětí mimo manželství, ale také prostituce apod. Na druhé straně se objevuje také celá řada pozitiv, jako např. výrazně klesá počet umělého přerušení těhotenství, otvírají se nová témata vztahující se např. k nechtěnému těhotenství, které se nestává podmínkou pro uzavření manželství.

Zajímavý postřeh je, že v poslední době pomalu a jistě narůstá počet sňatků v kostele, ale současně také roste i rozvodovost. Mít dítě neznamena, že se musí narodit do uzavřeného manželství, tzn., že rodina není podmínkou. Narůstá i počet tzv. **sériových monogamních vztahů**.

GENERACE Z (2000 až 2015)

Jedná se o generaci, kterou výrazně ovlivňují politické změny, ke kterým nejsou lhostejní, ale současně i možnost dané procesy ovlivnit. Příslušníci generace vyrůstají výhradně v digitálním prostředí (zejména Youtube, WhatsApp, Instagram aj.), a to již od výrazně útlého věku. V každém případě očekávají od digitálních nosičů zábavu, kde rodina představuje určitou „brzdu“ při naplňování svých představ a již zmiňované zábavy.

Naučili se rychle třídit a vyhodnotit obrovské množství informací a k tomu si vyvinuli rafinovaný systém „osmisekundových filtrů“ – krátkých časových úseků, během kterých se rozhodnou, zda daná věc či fenomén stojí za pozornost, nebo ne.

Ve škole se jim stávají digitální technologie nedílnou součástí vzdělávání. Mnohem rychleji dospívají, tzn., že mnohem dříve se dostavuje puberta, a to včetně všech souvisejících projevů.

Přátelské vztahy se svými vrstevníky jsou povětšinou zprostředkované, což vede k tomu, že nedokáží v plné míře navazovat osobní kontakty. Ihned při prvních problémech a neúspěších se projevuje jejich impulzivní jednání. Totéž se odráží i v partnerských vztazích, kdy dochází při prvních problémech k rozpadu vztahu.

Vzhledem k tomu, že vyrůstají povětšinou v prostředí maximálně s jedním sourozencem, případně se narodili do prostředí nesezdaného partnerství, bude to ovlivňovat jejich představu o vlastní rodině.

V teoretické rovině se stále častěji objevují úvahy o tom, zda lze mluvit o rodině v tzv. klasickém pojetí. V poslední době se „objevila“ celá řada variant partnerského soužití,

kteří jsou z pohledu okolí považováni za rodinu, ale podle „klasické“ definice nesplňují požadavky na definici rodiny. Předmětem zkoumání by měly být především dopady na samotné dítě, které v takovém prostředí vyrůstá.

V rovině partnerských vztahů dochází k vytváření prostředí a podmínek pro sexuální zneužívání ze strany starších a zkušenějších predátorů. Navíc výrazně klesá zájem o získávání osobních sexuálních zkušeností, a to z celé řady důvodů. Mnohem dříve než předchozí generace, si začínají uvědomovat svou sexuální identitu a orientaci.

V dané generaci Z se jedinci snaží důsledně dodržovat pracovní dobu, a to v intencích pracovní smlouvy. Uvedenému trendu se říká *quiet quitting* (ve volném překladu „*rychle vypadnout*“). Pochopitelně, že těmto jedincům nejde primárně o kariéru, zvyšování platu a lepší pozici. Ale především o zdravou práci a duševní zdraví. V plné míře se snaží využívat svůj volný čas a po opuštění práce se odpojují od sociálních sítí, od mobilů, a to zejména pracovních. Jestliže předchozí generace příliš neodlišovaly hranici mezi pracovní dobou a volným časem (soukromým životem), která mnohdy splývala. Popisovaný trend se v nedávné minulosti označoval jako tzv. *work-life balance* a měl sloužit jako prostředek před syndromem vyhoření, zmiňovaná generace však obě dvě oblasti od sebe odlišuje. Na druhou stranu se dá předpokládat, že takto odpočatý pracovník bude podávat vyšší výkony.

GENERACE ALFA

Jedná se o generaci, která se narodila po roce 2015. Dá se předpokládat, že tyto děti (z dané generace) se budou pravděpodobně rodit věkově starším rodičům, což se může promítnout do mnohem složitější vzájemné komunikace, i s rozdílným pohledem na různé životní situace a následně preferované hodnoty. Lze předpokládat a následně i kladně lze hodnotit snahu rodičů dětí dané generace zaměřovat se na globální problémy, zejména v oblasti ekologických aktivit.

Ve vztahu k digitálním technologickým prostředkům, budou mnohem více závislé na daných prostředcích. Mobil v podstatě nepouští z ruky, a to i při rozličných činnostech, (při konzumaci jídla, v dopravních prostředcích, při schůzích, školeních a poradách, při čekání na dopravní spoje apod.).

Vzhledem k tomu, že jsou a budou schopni si obstarat všechny informace v digitálním prostředí, staví se negativně ke škole a ke vzdělávání. V rámci vzdělávání dojde k preferování online výuky. Škola je v podstatě „*zdržuje*“ od využívání volného času podle svých představ. Postrádají a budou postrádat všeobecný přehled. Před školou vyvstává nový, vysoce aktuální problém, jak reagovat na vzniklou situaci v oblasti sexuální výchovy. V krátké době se „*vynořila*“ celá řada nových pojmů a nastává problém, jak se v daném pojmovém světě orientovat.

Práci v budoucnosti nepovažují za nezbytnou podmínku k získávání finančních prostředků. Dá se také předpokládat, že se nechají „*živit*“ rodiči, nejraději by ve dne spali a v noci byli na síti. Negativními doprovodnými jevy pak bude především únava. Většina přátel má i svou „*virtuální*“ podobu.

ZÁVĚR

Jak bylo v předchozích řádcích napsáno a naznačeno, rodina a následně i společnost, se v průběhu minulého a v počátcích tohoto století výrazně proměňují a je nutno všechny uvedené změny citlivě vnímat. Společnost si bude muset v blízké budoucnosti zvyknout na možné alternativní způsoby nejen vzájemného soužití a naučit se je v plné míře tolerovat, ale o moderní technologie, postoj k rodině, dětem, osobním životním hodnotám apod. Příspěvek měl za cíl nastínit některé možné cesty a úvahy, nad dalším vnímáním pojmu rodina. V praxi existuje celá řada partnerských dvojic, jež v podstatě naplňují (a úspěšně) všechny funkce, které jsou přisuzovány rodině, a také jsou ze strany blízkého okolí jako rodina vnímány, ale z pohledu státu (a následně i práva), tento status nenaplňují.

Literatura

ALBERT, Ch. *Volná láska*. Praha: Novotný, 1910.

ENGELS, B. *Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu*. Praha: Svoboda, 1949.

FOUCAULT, M. *Dějiny sexuality I. Vůle a vědění*. Praha: Herrmann a synové, 1999. ISBN 80-238-5090-3.

KINSEY, A. C. *Sexual behavior in the human female (Sexuální chování žen)*. Philadelphia: W. B. Saunders Company, 1953. ISBN 978-0-7216-5450-8.

KINSEY, A. C. *Sexual behavior in the human male (Sexuální chování mužů)*. Philadelphia: W. B. Saunders Company, 1948. ISBN 978-0-7216-5445-4.

KRAUS, B. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-411-3.

SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-647-3.

Kontakt

doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc.
Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě
Ústav pedagogických a psychologických věd
Bezručovo náměstí 885/14, 746 01 Opava, Česká republika
doc.kamil.janis@fvp.slu.cz

PhDr. Zdeňka Římovská, Ph.D.
Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě
Ústav nelékařských zdravotnických studií
Bezručovo náměstí 885/14, 746 01 Opava, Česká republika
zdenka.rimovska@fvp.slu.cz